

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Litwo! Ojczyzno moja!

Author: Barbara Morcinek-Abramczyk

Citation style: Morcinek-Abramczyk Barbara. (2018). Litwo! Ojczyzno moja!. W: R. Cudak, W. Hajduk-Gawron, A. Madeja (red.), "Na wyrywki : 100 cytatów z polskiej poezji i dramatu, które powinien znać także cudzoziemiec" (S. 171-173). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Litwo! Ojczyzno moja!

O cytacie

Cytat ten to inwokacja, fragment otwierający *EPOPEJĘ NARODOWĄ* Adama Mickiewicza *Pan Tadeusz*, czyli ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z r. 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem. Słowo „zajazd” oznacza tu ‘zajęcie siłą czyjejś posiadłości, egzekwowanie wyroku sądowego często przy użyciu broni’ (współcześnie ‘niewielki hotel przy ruchliwej drodze’). Jednym z wątków *Pana Tadeusza* jest spór o zamek, który prowadzą ze sobą dwa rody: Sopliców i Horeszków. Dwór należy do Sopliców, ponieważ został im oddany wyrokiem sądu, jednak dawniej był własnością Horeszków, którzy zamierzają dokonać zajazdu na Sopliców i siłą odebrać im posiadłość.

Przywołany cytat to najbardziej rozpoznawalny fragment pochodzący z *Pana Tadeusza*:

Litwo! Ojczyzno moja! ty jesteś jak zdrowie.
Ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie,
Kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie
Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie.

Epopeję otwiera apostrofa (zwrot) do Litwy, ojczyzny Mickiewicza. To tradycja poematów antycznych, które rozpoczynały się od uroczystego wezwania do muz lub bogów mających wesprzeć poetę w tworzeniu dzieła. Mickiewicz odchodzi nieco od tego schematu i zwraca się do swojej ojczyzny, by zaraz w kolejnych wersach nawiązać do renesansowej tradycji literatury polskiej, a konkretnie przywołać *FRASZKĘ* Jana Kochanowskiego *Na zdrowie*. Dalej następuje zwrot do *MATKI BOSKIEJ*: „Panno Święta, co jasnej bronisz Częstochowy / I w Ostrej świecisz Bramie!”. Przywołanie dwóch najbardziej znanych wizerunków Maryi: Czarnej Madonny z Częstochowy i Matki Boskiej Ostrobramskiej, pozwala na odczytanie tego fragmentu jako sakralizacji wizerunku ojczyzny.

Publikacji *Pana Tadeusza* towarzyszyło zamieszanie redakcyjne. Mickiewicz napisał, choć nie do końca zrehabilitował, także *Epilog* (zakończenie utworu). Ponieważ jednak nie zdążył go dołączyć do pierwszego wydania, badacze do dziś spierają się, czy należy go traktować jako część dzieła, czy jako osobny komentarz do niego. Ireneusz Opacki

jest zdania, że najprawdopodobniej stanowi on element pewnej ramy kompozycyjnej, którą rozpoczyna inwokacja, gdzie bohater utworu przenosi się w marzeniach i wspomnieniach do swej ojczyzny, w Epilogu zaś czytamy: „O tem że dumać na paryskim bruku, / Przynosząc z miasta uszy pełne stuku, / Przeklęstw i kłamstwa, niewczesnych zamiarów, / Za późnych żalów, potępieńczych swarów!”, co obrazuje sytuację Polaków znajdujących się na emigracji i przeżywających gorycz upadku POWSTANIA LISTOPADOWEGO oraz wdających się nieustannie w wewnętrzne spory. Badacz, analizując taki układ tekstu, wskazuje na dwie ramy, w które został ujęty poemat: pierwszą – sielankową, baśniową, jasną, radosną, łagodnie rozmarzoną, i drugą – gorzką, ciemną, rozpaczliwą i bardzo realną.

O autorze i jego twórczości

Zob. **Bez serc, bez ducha, to szkieletów ludy*

Nawiązania

Słowa inwokacji nawiązują do fraszki *Na zdrowie* Jana Kochanowskiego (zob. **Szlachetne zdrowie, / Nikt się nie dowie / Jako smakujesz, / Aż się zepsujesz*). Ojczyzna zostaje porównana do jednej z najważniejszych wartości w życiu – zdrowia, które człowiek zaczyna cenić w momencie, kiedy je traci. Podobnie jest z Litwą, którą poeta na skutek działalności politycznej musiał opuścić i miał małe szanse, aby kiedykolwiek ją jeszcze zobaczyć, chciał więc w strofach poematu utrwalić jej obraz i piękno.

Tekst inwokacji wykorzystali m.in. tacy artyści, jak Artur Gadowski (piosenka *Inwokacja* z albumu *Polska młodzież śpiewa klasyków* z 1999 roku) czy Kabaret OT.TO (piosenka *Rap Tadeusz* znalazła się na płycie *50-lecie Kabaretu OT.TO* z 1994 roku). Po fragment otwierający *Pana Tadeusza* sięgają także młodzi, początkujący artyści hiphopowi, których interpretacje inwokacji można znaleźć w różnych serwisach internetowych.

Warto wiedzieć

- EPOPEJA NARODOWA – mianem epopei narodowej określa się dłuższy utwór wierszowany, który przedstawia losy bohaterów narodowych

w jakimś ważnym i przełomowym dla danego narodu momencie. W przypadku *Pana Tadeusza* badacze spierali się i wskazywali, że w dziele nie występuje znany z historii Polski bohater, problematyczny jest też status narodu polskiego w opisywanym okresie. Ireneusz Opacki wyjaśnia epopeiczność tego utworu, wskazując na znaczące zmiany w sposobie myślenia Polaków, których świadomość rodowa, gdzie każdy broni swego, przekształca się w narodową w momencie, w którym jednoczą się przeciw wspólnemu wrogowi ojczyzny.

- FRASZKA – zob. **Gościu, siądź pod mym liściem, a odpoczni sobie*
- MATKA BOSKA – zob. **Bogurodzica, dziewica*
- POWSTANIE LISTOPADOWE – zob. **Nam strzelać nie kazano*

Z opracowań

I tu również przejawia się, w tych drobiazgach konstrukcyjnych, narodowość epopei Mickiewicza: zostały one unarodowione, spolszczone. Jeśli inwokacja – to do Ojczyzny, wypowiedzana poetycką formułą, zakorzenioną w początkach polskiej poezji narodowej, w Kochanowskim: *Szlachetne zdrowie...* A jeśli do bóstwa, jak chce tradycja epopeiczna – to do Matki Boskiej zobaczonej w kulcie narodowym, Częstochowskiej i Ostrobramskiej...

Opacki 1995, 203

Bibliografia

- Opacki I., 1995: „*W środku niebokręga*”. *Poezja romantycznych przełomów*. Katowice.
Witkowska A., Przybylski R., 1997: *Romantyzm*. Warszawa.
Zgorzelski C., 1976: *O sztuce poetyckiej Mickiewicza: próby zbliżeń i uogólnień*. Warszawa.

Barbara Morcinek-Abramczyk